

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-159>

УДК 332

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE'S REGIONS: CHALLENGES AND STRATEGIC PERSPECTIVES

Плахотнюк Володимир Віталійович
аспірант,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8555-0698>

Plahotniuk Volodymyr
State Tax University

У статті розглянуто ключові аспекти забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах децентралізації, цифровізації та зовнішньополітичних викликів. Проведено комплексний аналіз впливу політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів на регіональний розвиток, використовуючи PEST-аналіз. Досліджено вплив реформи децентралізації на фінансову спроможність регіонів, а також проблематику інфраструктурних диспропорцій, демографічних змін і зайнятості населення. Визначено роль цифрових технологій та інновацій у зміцненні регіонального потенціалу. Окреслено основні загрози та можливості для підвищення рівня соціально-економічного добробуту громад, зокрема через розвиток підприємництва, впровадження ефективних управлінських рішень та розширення державно-приватного партнерства. Запропоновано стратегічні напрями формування збалансованого розвитку, що базуються на ефективній взаємодії місцевого самоврядування, підприємницького сектору та громади.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіональна політика, децентралізація, громади, фінансова самостійність.

The article examines key aspects of ensuring the socio-economic development of Ukraine's regions in the context of decentralization, digitalization, and external political challenges. A comprehensive analysis of the impact of political, economic, social, and technological factors on regional development has been conducted using a PEST analysis. The study explores the influence of decentralization reform on the financial capacity of regions, as well as the issues of infrastructure disparities, demographic changes, and employment. Special attention is given to the uneven distribution of resources among regions and the challenges that hinder their sustainable development. The role of digital technologies and innovations in strengthening regional potential has been identified, particularly in the development of e-governance, improving the efficiency of public administration, and attracting investments through digitalization. The main threats and opportunities for enhancing the socio-economic well-being of communities are outlined, including stimulating entrepreneurial activity, developing small and medium-sized enterprises, implementing effective management decisions, and expanding public-private partnerships. Strategic directions for the formation of balanced regional development are proposed, based on the effective interaction of local self-government, the entrepreneurial sector, and communities, as well as enhancing the institutional capacity of local government bodies. Demographic trends and their impact on regional development are also examined separately. The negative consequences of labor migration, population aging, and employment disparities between urbanized and rural areas have been identified. The necessity of creating youth support programs, improving access to quality education and vocational training – key factors in the growth of human capital in the regions – has been substantiated. Additionally, the role of civic engagement and social cohesion as factors contributing to effective territorial development, the creation of innovation clusters, and the formation of a competitive regional economy has been analyzed.

Keywords: socio-economic development, regional policy, decentralization, communities, financial independence.

Постановка проблеми. В умовах сучасних глобальних трансформацій та внутрішніх викликів проблема соціально-економічного розвитку регіонів України залишається актуальним предметом наукового аналізу. Вплив воєнних, політичних, економічних та цифрових чинників суттєво змінює структуру регіонального добробуту, ускладнюючи формування ефективних стратегій розвитку. Реформа децентралізації сприяла підвищенню фінансової автономії регіонів, проте низка викликів, зокрема інфраструктурні обмеження, нерівний доступ до соціальних послуг та інвестиційна нестабільність, залишаються невирішеними. Дана стаття спрямована на комплексний аналіз факторів, що визначають динаміку регіонального розвитку, а також окреслення можливих шляхів формування стійкої економіки регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінку та виділення проблем забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів досліджували чи мало вчених економістів, зокрема: А. В. Білак, Я. М. Бойко, Н. М. Гапак, В. П. Горин, А. В. Нечипоренко, В. Р. Ковалишин, С. В. Коваленко, О. С. Сокирко, В. О. Заросило, В. В. Заросило, О. Г. Чубарь, Л. П. Якімова та інші. Однак динаміка та структура соціально-економічного розвитку регіонів, а також вплив політичних, цифрових та воєнних факторів перешкоджають формуванню єдиної успішної стратегії виявлення та протидії кризовим чинникам, які впливають на регіональний розвиток.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження проблематики забезпечення регіонального розвитку залишається актуальним об'єктом для наукових досліджень. Однак, переважна більшість досліджень регіонального розвитку здійснюється шляхом аналізу регіонального розвитку лише у певній площині, зокрема окремо досліджують економічний та соціальні виміри. Проте для глибшого розуміння проблематики доцільно аналізувати всю сукупність факторів у єдиній соціально-економічній системі. Важливим є виділення взаємозалежних зв'язків між соціальними та економічними факторами. Доцільно враховувати також вплив політичних, військових, підприємницьких та цифрових факторів на систему соціально-економічного розвитку регіонів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціллю статті є визначення основних проблем у системі забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України

із виокремленням факторів, які впливають на їх формування та розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональний розвиток України перебуває у складному процесі трансформації, що визначається як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Незважаючи на позитивні зрушення у фінансовій незалежності громад, регіони залишаються неоднорідними за рівнем соціально-економічного добробуту. Це зумовлено низкою факторів, серед яких – демографічні зміни, рівень інфраструктурного забезпечення, цифровізація та інноваційний розвиток.

Вектори соціального та економічного розвитку регіонів України формуються на основі аналізу викликів, що стоять перед країною і спрямовані на подолання диспропорцій між регіонами, забезпечення сталого зростання, а також підвищення добробуту регіонів. Соціальні пріоритети включають розвиток людського капіталу через покращення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, із врахуванням потреб вразливих груп населення, таких як внутрішньо переміщені особи та ветерани війни. Економічні пріоритети зосереджуються на стимулюванні інвестиційної привабливості регіонів, підтримці малого та середнього бізнесу, модернізації інфраструктури, розвитку інноваційної економіки та забезпеченні енергоефективності. Доцільно розглянути дані вектори до покращення добробуту детальніше.

Процес формування та подальшого забезпечення соціально-економічного добробуту регіонів України варто розглядати у трьох векторах:

- 1) загальнодержавна стратегія регіонального розвитку;
- 2) обласна стратегія розвитку регіону;
- 3) стратегія розвитку кожного регіону окремо.

Водночас, стратегія соціально-економічного розвитку регіону повинна будуватися з чітким розумінням, що в основі розвитку лежать ефективна робота ОМС, розвинений та зацікавлений у розвитку громади підприємницький сектор та активна громада з високим рівнем громадянської свідомості. Забезпечення формування у громаді трьох базових факторів повинно бути на ОМС. Дані три фактори є основними для створення сприятливого середовища для розвитку та проживання у регіоні. Водночас активна діяльність ОМС важлива лише на початку змін у регіоні. Подальше формування та розвиток

співпраці з активним підприємницьким сектором та громадськістю повинно перейти у розподіл зон відповідальності між місцевою владою, приватним сектором та громадськістю. Подальша робота ОМС щодо забезпечення соціально-економічного добробуту повинна здійснюватися у шести площинах (рис. 1):

- Робота з громадою (громадські, волонтерські організації, благодійні та патріотичні акції).

- Робота з бізнес сектором (залучення бізнесу у соціально-економічний розвиток громади та створення оптимальних умов для розвитку підприємництва).

- Робота з бюджетом (Виконання дохідної та видаткової частин місцевого бюджету).

- Робота з партнерами (пошук та розвиток співпраці з вітчизняними та зарубіжними містами, організаціями, фондами, підприємствами тощо).

- Робота з соціальним розвитком громади (підтримувати та розвивати галузі освіти, охорони здоров'я та благоустрою у громаді).

- Робота з інфраструктурними об'єктами (забезпечення якості дорожнього покриття, налагодження транспортного сполучення для жителів громади, обслуговування доріг, зупинок та придорожніх територій).

Оцінка національної стратегії регіонального розвитку України до 2027 року дозволяє виділяти три ключові напрями розвитку регіонів: інтегроване просторове планування, яке спрямоване на збалансований розвиток місь-

ких і сільських територій; економічна спеціалізація регіонів, що базується на підтримці кластерних ініціатив, розвитку промислових і аграрних хабів; соціальна згуртованість через підтримку інклюзивних програм, зменшення бідності та забезпечення рівності можливостей. Крім того, значну увагу важливо приділяти цифровізації, яка сприяє трансформації економічних і соціальних процесів у регіонах.

Забезпечення регіонального добробуту в Україні повинно окремо враховувати проблематику Донбаського регіону та південних регіонів, які потребують особливої уваги у зв'язку із значними втратами інфраструктури та впливом війни, як економічний так і соціальним. Водночас західні та центральні регіони стають центрами для розміщення внутрішньо переміщених осіб Також дані регіони мають значний потенціал для розвитку міжнародного співробітництва. Інтеграція України до європейських ринків, а також залучення міжнародної допомоги та адаптація європейських стандартів є важливими аспектами для досягнення цілей регіонального розвитку [3].

Зазначимо, що зменшення диспропорцій між регіонами потребує не лише фінансових інвестицій, але й ефективного управління, зокрема завершення реформи децентралізації. Створення кластерів інноваційного розвитку сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів, особливо у сфері високих технологій. У цьому ж векторі доцільним є створення венчурних фондів. Не менш важ-

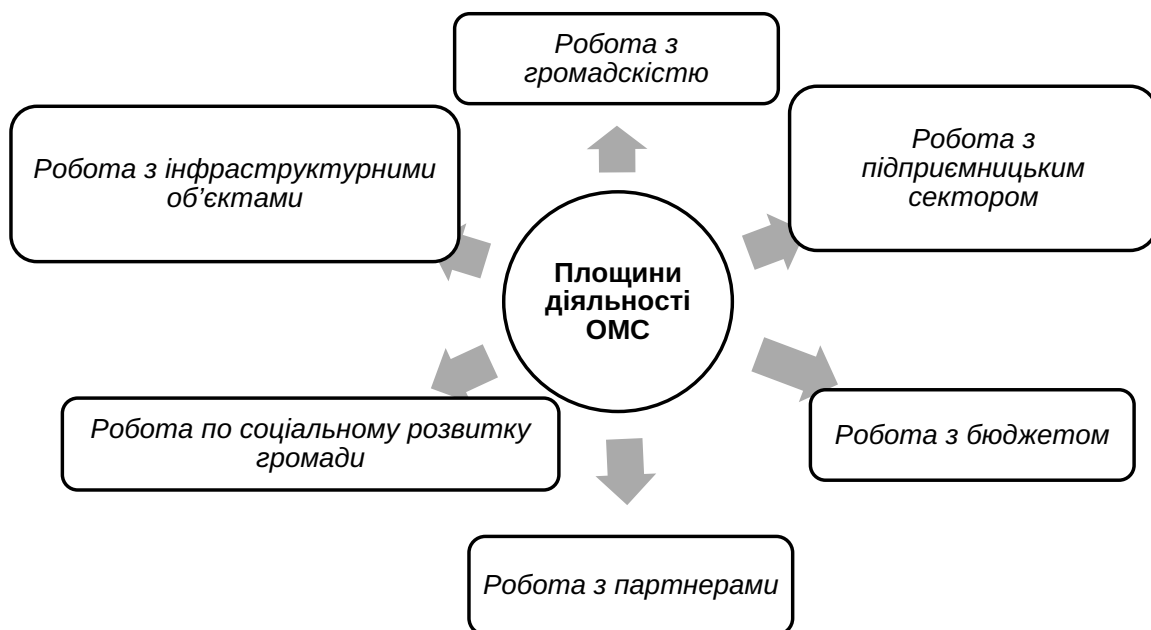

Рис. 1. Вектори роботи органів місцевого самоврядування

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2]

ливим є рівень соціального розвитку громади, її згуртованості та громадянської самосвідомості. Дослідження С.В. Коваленко [4] вказує на значення соціального капіталу, який може стати основою для більш активного залучення місцевих громад до економічного життя. Тому важливо максимально залучати громаду та місцевих підприємців до розвитку регіону.

Для розвитку громади не менш важливими є створення благодійних, волонтерських та громадських організацій та акцій із залученням місцевих підприємств та жителів громади, зокрема щодо розвитку та підтримки галузей освіти та охорони здоров'я. Зазначимо, що у таких країнах як США та Канада дана практика сьогодні є вже традиційною.

У векторі розширення повноважень ОМС в межах реформи децентралізації доцільним є розширення фінансових прав ОМС, як це зокрема зроблено у Швеції. Реформи Швеції, у свою чергу, базувалися на успішному досвіді Великої Британії, в результаті реформи, країна знайшла оптимальну модель розвитку, при якій забезпечуються місцеві та загальнодержавні інтереси, а також не обмежуються ініціативи ОМС. Децентралізація надає місцевій владі можливості для пошуку ресурсів, необхідних для виконання покладених на них завдань та функцій, а також передбачає процес скорочення втручання уряду в процеси місцевого розвитку, та орієнтується на розширення повноважень ОМС.

Низька активність органів місцевого самоврядування є однією з ключових перешкод на шляху до сталого розвитку громад в Україні. Аналіз бюджетної діяльності виявляє, що значна частина місцевої влади не зацікавлена у забезпеченні фінансового розвитку своїх громад. Це часто пояснюється звичкою покривати дефіцит бюджету через державні трансферти, що знижує стимул до пошуку альтернативних джерел фінансування. Такий підхід значно послаблює економічну стійкість громад і шкодить їхньому соціально-економічному добробуту.

Відсутність стратегічного планування є одним із головних проявів проблеми. Більшість громад працюють без чітко визначених і реалістичних стратегій розвитку. Навіть якщо стратегічні документи формально створені, їх виконання часто залишається незадовільним. Замість довгострокових планів місцева влада зосереджується на вирішенні короткострокових завдань, які мають обмежений вплив на загальний розвиток громади. Це унеможливує реалізацію масштабних проєктів, таких

як модернізація інфраструктури чи залучення інвестицій.

Ще одним серйозним викликом є низька ініціативність місцевої влади. Багато органів самоврядування не докладають зусиль для залучення додаткових ресурсів. Вони не ініціюють нових проєктів, не беруть участі у грантових програмах і не співпрацюють із міжнародними партнерами. Інноваційні підходи впроваджуються лише у виняткових випадках, тоді як більшість громад покладається на застарілі методи управління, що не відповідають сучасним викликам регіонального розвитку.

Корупція залишається однією з основних причин низької активності органів місцевого самоврядування. Непрозорість у розподілі бюджетних коштів, непрозорі тендери та призначення посадовців підривають довіру громадян і знижують ефективність використання ресурсів. Відсутність механізмів громадського контролю дозволяє місцевій владі уникати відповідальності за неефективне управління бюджетами та іншими ресурсами.

Недостатнє використання можливостей, які надала реформа децентралізації, також є серйозним недоліком. Хоча громадам було передано більше фінансових і адміністративних повноважень, багато з них не змогли ефективно скористатися цими інструментами через відсутність компетентності й ініціативності. Деякі громади не володіють достатніми знаннями про нові фінансові інструменти, такі як бюджети участі, і не використовують потенціал для залучення приватного капіталу.

Проблема також поглиблюється через низький рівень співпраці між громадами. Відсутність координації у реалізації спільних проєктів, таких як модернізація транспортної інфраструктури, розвиток туристичних кластерів чи вирішення екологічних проблем, обмежує можливості для сталого розвитку. Це призводить до ізоляції багатьох громад і ускладнює їх інтеграцію у регіональні й національні економічні системи.

Прозорість використання бюджетних коштів також залишається проблемою. Проведений аналіз показав, що звітування про виконання бюджету здійснюється трьома способами: 1) публікація детальної інформації на сайті громади, включно з проміжними і зведеними звітами та даними про підрядників; 2) публікація основних показників бюджету на сайті громади без деталізації; 3) періодично частину інформації про виконання бюджету передають через місцеві медіа (радіо чи

газети), які фінансуються ОМС і не мають широкої аудиторії. Перший підхід варто вважати зразковим, адже він сприяє залученню громадян до контролю за фінансами. Другий і третій підходи хоча й відповідають законодавству, створюють ризики для прозорого використання коштів через обмеження доступу до повної інформації [5].

Процеси євроінтеграції відкривають для громад нові можливості залучення фінансування через гранти, міжнародні програми та партнерства. Проте низька якість кадрового забезпечення ОМС і брак ініціативності суттєво ускладнюють цей процес. Наприклад, недостатній рівень кваліфікації в підготовці грантових заявок, відсутність досвіду управління міжнародними проектами та низький рівень володіння англійською мовою обмежують можливості громад у цьому напрямі.

Причини низької активності місцевої влади включають також низький рівень кваліфікації працівників, які часто не мають достатніх знань і навичок для ефективного управління ресурсами та реалізації проектів. Для підвищення професійного рівня працівників місцевого самоврядування уряд України разом із міжнародними партнерами розробили ряд навчальних програм, які передбачають як теоретичне, так і практичне навчання. Однак ефективність цих програм і їхній вплив на соціально-економічний розвиток регіонів потребують додаткового вивчення.

Наслідки низької активності органів місцевого самоврядування є руйнівними для соціально-економічного добробуту регіонів. Відсутність змін у громадах спричиняє стагнацію регіонального розвитку, поглиблює соціально-економічну нерівність і призводить до відтоку населення, особливо молоді й кваліфікованих кадрів, до інших регіонів чи за кордон. Недостатній розвиток громад робить їх менш привабливими для інвесторів, що ще більше ускладнює економічну ситуацію.

З метою подолання зазначених викликів необхідно розробити нову систему регіонального менеджменту, яка передбачає підвищення кваліфікації кадрів, впровадження цифрових платформ для прозорого контролю за бюджетами громад і створення стимулів для активного залучення ресурсів. Це сприятиме подоланню негативного впливу людського фактору та забезпечить сталий розвиток регіонів України. Насамперед слід підвищити кваліфікацію працівників органів місцевого самоврядування через проведення тренінгів і навчальних програм із планування,

управління проектами та залучення інвестицій. Важливим є також запровадження електронних платформ для прозорості звітності й участі громадян у прийнятті рішень. Формування культури громадської участі через бюджети участі, консультації та громадські слухання сприятиме підвищенню довіри до місцевої влади й активізації її діяльності. Крім того, варто стимулювати міжмуниципальну співпрацю, яка дозволить ефективніше використовувати ресурси для вирішення спільних завдань [6].

Важливим завданням ОМС є рівномірний розподіл ресурсів на економічний та соціальний розвиток. Соціальні фактори часто залишаються недооціненими у аналізі добробуту регіону. Дані фактори визначають рівень життя населення, демографічні тенденції, стан освіти, рівень соціальної інтеграції та ступінь мобільності робочої сили. У цьому контексті розглянемо детально основні аспекти соціальних факторів, які впливають на розвиток регіонів України.

Одним із ключових викликів для формування соціально-економічного добробуту регіонів України є несприятливі демографічні тенденції. Населення країни скорочується через низький рівень народжуваності, високий рівень смертності та активну еміграцію працездатного населення. Згідно зі статистичними даними, значна частина молоді виїжджає за кордон у пошуках кращих економічних можливостей, що призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів у регіонах. Аналіз поточного демографічного стану в Україні відповідно до підходів науковця Дж. Равенстейн, який сформулював теорію міграції, дозволяє визначити, що економічні мотиви є основним фактором міграції як за межі України так і між її регіонами. Працездатне населення переїжджає у ті населенні пункти, регіони та країни, де умови для праці є кращими. Однак в Україні також можна побачити ще одним феномен. Якщо практика трудової міграції у США зазвичай передбачає переїзд всієї родини, в Україні переїжджати можуть лише працездатні члени родини виключно на період роботи. Такий підхід призводить до зменшення економічного потенціалу регіонів, через виїзд працездатного населення, але зменшує темпи спаду густини населення у регіонах. Відповідно доходи місцевих бюджетів зменшуються, в той час як витрати на соціальну складову потребують і далі значних надходжень.

Викликами у сфері соціальної інтеграції посилилися у 2014, 2020 та 2022 роках, осо-

бливо щодо внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення. Проблеми соціальної дискримінації та нерівності створюють перешкоди для повноцінної інтеграції таких осіб у соціально-економічне життя громади. Державних програм спрямованих на фінансову та матеріальну підтримку ВПО та вразливих груп населення достатньо для часткового забезпечення їх базових потреб, однак недостатньо для повної інтеграції цих людей у життя громад. Доцільним є створення за ініціативи ОМС та активної громадськості курсів, громадських організацій, а також підприємств, які б допомагали даній категорії громадян соціалізуватися та робити свій внесок у забезпечення соціально-економічного добробуту населення.

Проблемним аспектом залишається низька соціальна мобільність, яка ускладнює доступ до кращих економічних можливостей для мешканців регіонів з низьким рівнем розвитку. У контексті теорії соціальної стратифікації Макса Вебера можемо визначити, що в Україні вертикальна мобільність обмежена, особливо для мешканців депресивних регіонів. Відсутність програм перенавчання та обмежений доступ до фінансових ресурсів перешкоджають професійному зростанню населення.

Загалом процеси урбанізації та міграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) внаслідок військових конфліктів на сході країни та окупації окремих територій також суттєво вплинули на соціальну структуру регіонів. У багатьох випадках це призвело до перевантаження соціальної інфраструктури міст, що приймають значну кількість ВПО. Проведений аналіз показав, що рівень життя населення в регіонах України є нерівномірним, що є наслідком як історичних, так і сучасних соціально-економічних обставин. Найвищий рівень доходів спостерігається в столиці та великих промислових центрах, таких як Дніпро, Одеса, Львів та Харків (до 2022 року). У той час сільські райони та регіони, що постраждали від військових дій, мають значно нижчий рівень доходів населення.

Отже, попри успіхи реформи децентралізації сьогодні в Україні досі не створенні умови забезпечення належного рівня соціального-економічного добробуту регіонів. Основні фактори, які мають вплив на регіональний розвиток систематизовано за допомогою PEST-аналізу у таблиці 1. Реформа бюджетної децентралізації створила ряд вигідних умов для розвитку регіонів, однак залиша-

ється ряд факторів, які гальмують створення фінансово стійких та спроможних регіонів.

PEST-аналіз є поширеним економічним інструментом для оцінки впливу політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів на розвиток регіонів. Першими чинниками, що впливають на регіональний розвиток, є децентралізація влади. Реформа децентралізації, як вже було зазначено, сприяла збільшенню фінансової автономії регіонів, що дозволило ефективніше розподіляти місцеві ресурси та планувати регіональні проекти. Водночас успіх цієї реформи залежить від подальшого вдосконалення механізмів самоврядування, особливо в умовах політичної стабільності, яка є вирішальним фактором для залучення інвестицій.

Міжнародна політика також відіграє значну роль у розвитку регіонів. Угода про асоціацію з ЄС відкриває нові можливості для експорту української продукції та залучення іноземних інвестицій. Водночас адаптація регіональних економік до європейських стандартів залишається викликом. Підтримка з боку міжнародних партнерів сприяє відновленню зруйнованої інфраструктури, проте її ефективність залежить від локальної адміністративної спроможності. Реформа судової та правоохоронної системи є важливим елементом для створення сприятливого інвестиційного клімату. Прозора і справедлива правова система сприятиме розвитку підприємництва в регіонах та стимулюванню економічної активності.

Економічні ризики для регіонального розвитку України включають інфраструктурні обмеження, які ускладнюють логістичні процеси та негативно впливають на економічну активність. Особливо це стосується депресивних регіонів, де якість доріг і транспортних мереж залишається низькою. Інвестиції в модернізацію інфраструктури мають стати ключовим пріоритетом для уряду.

Високий рівень безробіття є ще однією суттєвою проблемою, що спонукає населення до трудової міграції за кордон. Це призводить до втрати кваліфікованих кадрів і зниження трудового потенціалу регіонів. Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати програми стимулювання зайнятості, підтримувати малий та середній бізнес, а також створювати умови для розвитку стартапів.

Промислові регіони України мають значний потенціал для розвитку через модернізацію виробничих потужностей. Це можливо за умови залучення інвестицій та впровадження інноваційних технологій. Водночас дефіцит

Таблиця 1

PEST-аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України

Політичні фактори (P)	Економічні фактори (E)
<p>1. Децентралізація влади (Реформа децентралізації створила умови для більшої фінансової автономії регіонів, але потребує подальшого розвитку механізмів самоврядування. Політична стабільність впливає на залучення інвестицій, особливо в регіони, які розташовані близько до зон конфлікту).</p> <p>2. Міжнародна політика (Угода про асоціацію з ЄС створює нові можливості для експорту та залучення інвестицій. Підтримка України з боку міжнародних партнерів сприяє відбудові зруйнованих регіонів).</p> <p>3. Реформа судової та правоохоронної системи (Покращення правової системи може стимулювати розвиток підприємництва в регіонах).</p>	<p>1. Інфраструктурні обмеження (Нерівномірний розвиток інфраструктури в різних регіонах обмежує економічний потенціал. Відбудова зруйнованих об'єктів вимагає значних інвестицій).</p> <p>2. Рівень безробіття (Високий рівень безробіття в деяких регіонах стимулює трудову міграцію за кордон).</p> <p>3. Промислові кластери (Регіони з високою концентрацією промисловості, як-от Донбас чи Дніпропетровщина, мають потенціал для відновлення через модернізацію виробництва).</p> <p>4. Інвестиції та фінансування (Необхідність залучення зовнішніх інвестицій для розвитку локальної економіки. Розвиток малого і середнього бізнесу через державні та міжнародні програми підтримки).</p>
Соціальні фактори (S)	Технологічні фактори (T)
<p>1. Демографічна ситуація (Старіння населення та скорочення кількості молоді через еміграцію. Збільшення внутрішньо переміщених осіб впливає на соціальну структуру регіонів).</p> <p>2. Освіта та охорона здоров'я (Нерівний доступ до якісної освіти та медичних послуг у регіонах. Відтік кадрів через недостатню кількість робочих місць).</p> <p>3. Рівень життя та громадська активність (Низький рівень доходів населення у більшості регіонів обмежує купівельну спроможність. Соціальні програми потребують реформування для більш ефективного розподілу ресурсів).</p>	<p>1. Інноваційний розвиток (Розвиток ІТ-сектору в таких містах, як Київ, Львів, та Харків, але слабкий рівень впровадження інновацій у промисловість. Нерівний доступ до сучасних технологій у сільських регіонах).</p> <p>2. Цифровізація (Успіхи у цифровізації державних послуг (Дія), але потреба у розширенні цих сервісів для сільських районів).</p> <p>3. Енергетична інфраструктура (Переорієнтація на "зелену" енергетику, що може створити нові робочі місця та підвищити енергоефективність регіонів).</p>

Джерело: складено автором на основі [7]

інвестицій залишається основним викликом, що потребує розробки механізмів залучення внутрішнього та зовнішнього капіталу. Однак з 2022 року дані регіони є місцями активних бойових дій, тому точна оцінка потужностей промислового комплексу України у таких умовах стає неможливою.

Поміж соціальних факторів, що впливають на регіональний розвиток, найперше варто відзначити демографічну ситуацію. Старіння населення, еміграція молоді та внутрішня міграція призводять до зменшення трудового потенціалу регіонів. Це підсилює дисбаланс між економічно активним населенням та утриманнями. Для вирішення цієї проблеми необхідно створювати умови для повернення молоді, зокрема шляхом підвищення рівня життя та стимулю-

вання зайнятості, а також створювати умови для працевлаштування ВПО.

Наступними важливими соціальними факторами є освіта та охорона здоров'я. У регіонах України спостерігається недостатній доступ до якісних медичних та освітніх послуг. Це посилює нерівність між містами та сільськими районами, спричиняючи відтік кадрів із менш розвинених територій. Розвиток регіональної інфраструктури в цих сферах має стати одним із головних напрямів політики. Низький рівень доходів населення обмежує купівельну спроможність, що негативно впливає на розвиток внутрішнього ринку. Соціальні програми потребують реформування для більш ефективного розподілу ресурсів і підвищення рівня громадської активності.

Технологічні фактори визначають перспективи інноваційного розвитку регіонів. Такі міста, як Київ, Львів і Харків (до початку повномасштабної війни 2022 року), демонструють успіхи у сфері IT та інновацій, проте в інших регіонах рівень впровадження сучасних технологій залишається низьким. Розвиток інноваційних кластерів, розширення цифрової інфраструктури та впровадження нових технологій у промисловість є важливими завданнями для забезпечення конкурентоспроможності регіонів.

Цифровізація державних послуг, таких як проєкт «Дія», створює значний потенціал для розвитку регіонів, проте сільські території потребують покращення доступу до інтернету та інших цифрових сервісів. Інвестиції в «зелену» енергетику, такі як розвиток вітрових і сонячних електростанцій, сприяють енергоефективності, але потребують значних фінансових ресурсів.

Загалом PEST-аналіз дозволяє комплексно оцінити вплив політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів на регіональний розвиток України. Основними викликами залишаються нерівномірний розподіл ресурсів, інфраструктурні обмеження, демографічна криза та низький рівень впровадження інновацій.

Висновки. Визначено ключові чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток регіонів України, а також окреслено основні виклики та можливості для їхнього подальшого зростання. Аналіз показав, що децентралізація сприяла підвищенню фінансової самостійності регіонів, однак її ефективність значною мірою залежить від здатності місцевого самоврядування розумно розподіляти ресурси та залучати інвестиції. Інфраструктурні обмеження, нерівний доступ до

соціальних послуг, високий рівень безробіття та демографічні зміни залишаються серйозними перешкодами для сталого розвитку регіонів.

Важливим чинником є цифровізація управлінських процесів, що дозволяє підвищити ефективність місцевого врядування та сприяє покращенню бізнес-клімату. Використання інноваційних технологій у промисловості та сфері послуг здатне посилити конкурентоспроможність регіонів та забезпечити їхню стійкість до зовнішніх викликів. Водночас, недостатня підтримка малого та середнього бізнесу, а також відсутність чіткої стратегії розвитку регіонів можуть призвести до посилення економічних диспропорцій між різними територіями країни.

Значну увагу слід приділити соціальній згуртованості громад та розвитку людського капіталу. Створення програм підтримки молоді, покращення доступу до якісної освіти та підвищення рівня професійної підготовки сприятиме зміцненню трудового потенціалу регіонів. Крім того, стимулювання громадської активності та залучення населення до процесів управління регіонами може підвищити рівень соціальної відповідальності та сприяти більш ефективному використанню ресурсів.

З огляду на викладене, розробка та реалізація стратегічних програм регіонального розвитку має базуватися на комплексному підході, що враховує взаємодію політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів. Ефективна співпраця між державою, місцевим самоврядуванням, бізнесом та громадянським суспільством є запорукою досягнення сталого розвитку та забезпечення високого рівня соціально-економічного добробуту регіонів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Сокирко О. С., Плахотнюк В. В. Аналіз стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 7. С. 304–311.
- Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Національний проєкт «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua>
- Горин В. П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту : теоретична концептуалізація та проблеми функціонування: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 516 с.
- Кансо А., Коваленко С. В. Прогнозування у системі методів регулювання соціального капіталу національної економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7700> DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.162 (дата звернення: 16.10.2024).
- Плахотнюк В. В. Теоретичні основи забезпечення фінансової самостійності регіонів/ *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-157>
- Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти регіонального розвитку: теоретичний аспект. Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали VI міжнародної науково-практич-

ної Інтернетконференції. Одеса : ОДАБА, 2024. С. 170. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49218/1/A_Nechyporenko_ST%D0%95RR_2024_FEU.pdf

7. Bates T. Theories of Entrepreneurship. Theories of Local Economic Development. Perspectives from Across the Disciplines /Ed. By Richard P.Bingham, Robert Mier. Sage Publications. 2011. № 1. P. 48–62.

REFERENCES:

1. Sokyрко, O. S., & Plakhotniuk, V. V. (2019). Analysis of the state of local budget revenues in the implementation of budget decentralization reform. *Business Inform*, (7), 304–311.

2. Monitoring of the process of decentralization of power and local self-government reform. National Project "Decentralization". Retrieved from <https://decentralization.gov.ua>

3. Horyn, V. P. (2020). Financial mechanism for ensuring public welfare: theoretical conceptualization and operational issues (Monograph). Ternopil: TNEU.

4. Kanso, A., & Kovalenko, S. V. (2019). Forecasting in the system of methods for regulating social capital of the national economy. *Effective Economy*, (12). Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7700> (Accessed: October 16, 2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.162

5. Plakhotniuk, V. V. (2023). Theoretical foundations for ensuring financial independence of regions. *Economy and Society*, (56). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-157>

6. Nechyporenko, A. V. (2024). Financial instruments of regional development: theoretical aspect. Modern Trends in Regional Economic Development: Theoretical and Applied Aspects: Proceedings of the VI International Scientific and Practical Internet Conference. Odessa: ODABA, 170. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49218/1/A_Nechyporenko_ST%D0%95RR_2024_FEU.pdf

7. Bates, T. (2011). Theories of entrepreneurship. In R. P. Bingham & R. Mier (Eds.), *Theories of Local Economic Development: Perspectives from Across the Disciplines* (pp. 48–62). Sage Publications.